

Remissvar – En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55), Ju2024/01907

Örebro universitet (Juridicum), som har anmodats att yttra sig över rubricerade utredning, får anföra följande.

Örebro universitet begränsar sitt yttrande till några få synpunkter av både allmän och specifik karaktär, och då särskilt avseende förslaget om ny reglering gällande förberedelse bestående av befattning med hjälpmedel i BrB 23 kap. 7 §.

Vissa allmänna synpunkter

Utredaren har fått i uppdrag att genomföra en bred översyn av de osjälvständiga brottsformerna i BrB 23 kap. Uppdraget lämnades den 15 juni 2023, och betänkandet lämnades i augusti 2024, med en total utredningstid på strax över ett år. Stora delar av straffrättens område berörs av de osjälvständiga brottsformerna, och utgör på så sätt en avgörande gräns för det kriminaliserade området. På så sätt är det – såsom har framhållits av experterna i deras särskilda yttranden – regler av stor principiell betydelse. Det är därmed olyckligt att utredningen inte har fått ytterligare tid att arbeta med dessa frågor.

Örebro universitet ställer sig positiva till att en definition av gärningsmannaskap lagfästs. En, för utredningen möjligtvis perifer fråga (som också skulle innebära ytterligare ändringar genomgående i brottsbalken), är om inte det könsneutrala alternativet gärningsperson (och gärningspersonskap) skulle ha övervägts. Begreppet gärningsperson har använts alltmer i såväl praxis, förarbeten som doktrin (se t.ex. NJA 2024 s. 194, prop. 2020/21:217 *Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer*, SOU 2023:80 *Ett starkare straffrättsligt skydd*, Ivar Lavett, *Tillräknelighet som straffrättslig ansvarsförutsättning*, Maria Rasmussen, *Provokation, affekt och den straffrättsliga värderingen av våldsbrott*, och Jack Ågren, *Straffansvar*).

Det är i och för sig positivt att utformningen av BrB 23 kap. utvärderas utifrån delar av den problembeskrivning som framförs i kap. 3 i betänkandet. Det går dock att diskutera huruvida de föreslagna reformerna kommer att vara ändamålsenliga för att lösa de problem som beskrivs.

Förberedelse i form av befattning med hjälpmedel

Avseende förslaget om en utvidgad kriminalisering av förberedelse till brott föreslår utredningen att begreppen ”befattning” respektive ”hjälpmedel” ska utvidgas (”hjälpmedelsfallen”). Det anges, som skäl till reform, bland annat att om bestämmelsens utformning gör det svårt att uppnå beviskravet kan bestämmelsen behöva ändras för att upprätthålla ”respekten och förtroendet för rättsordningen” (bet. s. 181). Den föreslagna utvidgade kriminaliseringen ska alltså bara träffa klart straffvärda fall (bet. s. 185 och 196). Kravet på att hjälpmedlet ska vara ”särskilt ägnat att” tas bort, utan i stället ska det räcka med att hjälpmedlet är ”ägnat att” användas som hjälpmedel.

Förslaget innebär att även helt vanliga legala föremål omfattas av förberedelseansvaret i långt mycket större utsträckning jämfört med tidigare (d.v.s. inte bara när det är en samling föremål som uppfyller rekvisitet ”sammanställer”, se även NJA 2011 s. 627). Ett antal exempel på föremål som kan tänkas omfattas av straffansvaret (bl.a. buntband, rep och lämpliga kläder) ges i författningskommentaren. Utvidgningen av kriminaliseringen är på så sätt minst sagt bred. Det hade varit önskvärt med ytterligare tydliggörande av hur gränserna mellan å ena sidan klart straffvärda fall och å andra sidan inte klart straffvärda fall ska dras. Det går också att ifrågasätta om det är tillräckligt att det finns en undantagsregel,

där mindre allvarliga fall inte leder till ansvar, för att kompensera för denna utvidgade kriminalisering av även inte klart straffvärda fall.

När det kommer till att möta teknikutvecklingen lyfter utredningen fram s.k. Encrotelefoner. Det hade varit av intresse att belysa hur den föreslagna lagändringen avseende hjälpmedelsfallen förhåller sig till användningen av dessa som hjälpmedel vid förberedelse till brott. Utredningen hänvisar bland annat till Svea hovrätts dom den 10 oktober 2022 i mål B 9454-22, men diskuterar domen enbart ur ett stämplingsperspektiv. I målet ansågs inte användningen av en Encrotelefon utgöra hjälpmedel *vid* ett brott, då det inte hade någon central betydelse (se NJA 2018 s. 512). Encrotelefonen hade använts för att förmedla information om planering och finansiering av ett mord. Encrotelefoner torde i vart fall inte sällan användas på detta sätt, och därmed är frågan om lagförslaget avseende hjälpmedelsfallen (och då främst kravet på *ägnat att*) innebär någon större skillnad för straffansvaret.

I och med den föreslagna utvidgningen av förberedelse i form av befattning med hjälpmedel blir den subjektiva sidan mer avgörande för att utkräva straffrättsligt ansvar vid förberedelse, eftersom själva handlingsrekvisitet i praktiken blir gränslöst. Det innebär fortsatta (ytterligare?) bevisproblem (något som påpekas i betänkandet, se s. 197). Det går då att ifrågasätta huruvida inte även den föreslagna bestämmelsen kommer att innebära just de svårigheter att uppnå beviskravet, vilka enligt utredningen skulle föranleda en ändring för att upprätthålla ”respekten och förtroendet för rättsordningen”.

Betänkandets övriga delar lämnas utan erinran.